

## การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา Learning Management on Local Agricultural Wisdom in Secondary School

ณัฐกร สงคราม<sup>1</sup>

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรจากผู้บริหารและครู จำนวน 309 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 126 แห่งทั่วประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) รวมทั้งข้อคำถามปลายเปิดประกอบด้วยสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1) สภาพปัจจุบัน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรโดยครูศึกษาค้นคว้าจากเอกสารสื่อต่างๆ หรือสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นและนำมาสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาที่สอน ภูมิปัญญาที่ใช้เลือกจากการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง และสื่อที่จัดทำขึ้นเป็นเอกสารหรือตำรา ด้านพฤติกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ กระตือรือร้นซักถามและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสนใจและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมากขึ้น

2) ปัญหาพบว่า ส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ รองลงมาได้แก่ ขาดแคลนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ไอทีบุคลากรการประสานงานกับท้องถิ่น อาคารสถานที่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนหรือหน่วยงานภายนอก เวลาดำเนินการ ความรู้และความชำนาญในการนำไอทีมาใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่มีน้อยนอกจากนี้ ยังพบปัญหาปราชญ์หรือผู้รู้มีภารกิจมาก ไม่มีเวลาว่าง แหล่งภูมิปัญญาอยู่ไกล และปราชญ์หรือผู้รู้ขาดความรู้ทักษะในการถ่ายทอดความรู้

3) ความต้องการพบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้จัดอบรมความรู้ความเข้าใจแก่ครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้จัดการเรียนรู้ ต้องการงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ต้องการสื่อ เอกสาร สถานที่หรือมุมความรู้ภายในโรงเรียนสำหรับค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องการกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งระบบไอทีสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงภายในโรงเรียน ชุมชน ระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก ต้องการให้โรงเรียนและชุมชนจัดศูนย์การเรียนรู้เพื่อรวบรวมและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรร่วมกัน อีกทั้งกลุ่มโรงเรียนและชุมชนควรวิเคราะห์และจัดทำแผนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรร่วมกัน

**คำสำคัญ :** การจัดการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเกษตร โรงเรียนมัธยมศึกษา

<sup>1</sup>ภาควิชาพัฒนาการเกษตรและการจัดการทรัพยากร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

### Abstract

The purpose of this research was to study the curriculums infused with local agricultural wisdom in the secondary schools. The study was done by surveying the current state, problems and needs of the local agricultural management curriculum from 309 secondary schools administrators and teachers. The process used in the survey included checklist questionnaires and an open-ended question consists of the current states of the curriculum, problems, needs and suggestions. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and the standard deviation and presented in a table format for presentation.

The research results were summarized as:

1) The current state was found that most schools determined the policy and lesson plan in local agricultural wisdom. The teachers constructed the courses by researching from documentations, from other media or interviewing the local experts for wisdoms they use in their daily life. The local wisdom then infused in to the standard agricultural curriculums where the student applied the local wisdom and practical knowledge to their daily life. This type of practical curriculums enticed the students to be more interested in learning and be active in classes, asking questions and work harder while taking pride in their local community and local wisdom even more.

2) The problems were found that most schools lacked of budget to support this type of local wisdom agricultural curriculums following with shortages of learning materials, equipment, IT, personnel, building location and coordination with the locals. Limited in interchange of knowledge and curriculums sharing among the schools or external institutions, lack of time, resources, IT knowledge and skill, cognition in techniques or methods of learning management in the agricultural with local wisdom also play a great role in limiting the possibilities. In addition, the problems were found that the local intellectuals or experts are too busy, too far or lacked of knowledge transfer skill.

3) The needs were found that there were many needs for training for the teachers in the local agricultural wisdom curriculums and budgets. They also need documentations, building and location for research and practical study within the school. Other needed-support systems were the knowledge sharing activities between the school and community, IT support learning network (within the school, with the local community, between schools and other institutions). In addition, the schools and local community should work together, analyze and design, to build a learning center to collect the local wisdom in agriculture and plan the curriculum together.

**Keywords :** learning management, local wisdom, agriculture, secondary school

### คำนำ

การเกษตรเป็นอาชีพหลักของประเทศไทยที่ดำรงอยู่อย่างสืบเนื่องมาแต่โบราณ ในปี พ.ศ. 2525 พบว่าประชากรกว่าร้อยละ 65 ของประเทศมีอาชีพเกษตรกร แต่จากการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2553 พบว่าประชากรภาคการเกษตรมีประมาณร้อยละ 38 ลดลงกว่าร้อยละ 25 ในระยะเวลาประมาณ 30 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) สาเหตุสำคัญมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการผลิตด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะงานด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจและการบริการ ทำให้ความต้องการแรงงานในกระบวนการผลิตเพิ่มขึ้น และดูดซับแรงงานจากภาค

เกษตรไปสู่ภายนอกอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือ การประกอบอาชีพการเกษตรที่ต้องประสบกับสภาพปัญหาต่าง ๆ มากมายไม่ว่าปัญหาผลผลิตตกต่ำ ไม่ได้คุณภาพหรือขายไม่ได้ราคา อันเนื่องจากขาดความรู้ที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ ทำให้เกษตรกรเกิดความท้อแท้หรือล้มเหลวจนต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เกิดการขายที่ดินทำกินและละทิ้งถิ่นฐาน ส่งผลสืบเนื่องไปสู่ค่านิยมการทำงานของคนหนุ่มสาวในปัจจุบันที่แม้แต่บุตรหลานของเกษตรกรเองยังหันไปให้ความสนใจกับอาชีพอื่น ๆ ในเมืองจนเกิดปัญหาขาดแคลนคนหนุ่มสาวในชนบท ด้วยเหตุนี้ทิศทางการพัฒนาการเกษตรตามแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ถึงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จึงมุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เกษตรกรโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

จากแนวทางของแผนพัฒนาการเกษตรดังกล่าวพบว่า ประเด็นสำคัญที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการเกษตรไทยได้นั้น ต้องเริ่มที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประสานกับการสนับสนุนหรือร่วมกันแก้ไขปัญหาจากภายในท้องถิ่นร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บุคคลในท้องถิ่นเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยอาศัยความรู้ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมา โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของแต่ละพื้นที่ และให้นักเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญและเครือข่ายภายนอกพื้นที่ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้บัญญัติเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการศึกษาไว้ 3 หมวด ใน 5 มาตรา ซึ่งสรุปสาระสำคัญ คือ การศึกษาควรส่งเสริมการนำประสบการณ์ ความรอบรู้ และความชำนาญจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลมาใช้และประยุกต์ใช้ในแต่ละระบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ทั้งนี้ เพื่อให้มีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งให้การยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาว่าสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร ประสบปัญหา หรือมีความต้องการเพิ่มเติมในสิ่งใด เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น อันจะส่งผลต่อการปลูกฝังเยาวชนของชาติให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนและตระหนักในความสำคัญของถิ่นฐานบ้านเกิดและการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ทางด้านเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป และเป็นช่องทางให้เกิดเป็นคลังความรู้ด้านการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ซึ่งจะช่วยผลักดันประเทศไทยให้พัฒนาไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (wisdom and learning society) เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขันของนานาชาติต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ซึ่งมีทั้งหมด 42 เขตทั่วประเทศโดยผู้วิจัยทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน หรือผู้รับผิดชอบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้จัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศไทย เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากเขตพื้นที่การศึกษาละ 3 โรงเรียน (โรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็กอย่างละ 1 โรงเรียน) รวมจำนวนทั้งสิ้น 126 โรงเรียน ทำการสำรวจระหว่างเดือน ธันวาคม 2555 – มีนาคม 2556

### คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร คือ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของบุคคลที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติจนเกิดปัญญา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง
2. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาคือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) รวมทั้งข้อคำถามปลายเปิดแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการนำ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร” มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน
- ส่วนที่ 3 สภาพปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน
- ส่วนที่ 4 ความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียน
- ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ รายงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
- 2) ร่างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
- 3) นำร่างแบบสอบถามไปให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความถูกต้องของภาษา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of consistency: IOC)
- 4) จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาฉบับสมบูรณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้拿去ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทางไปรษณีย์ไปยังผู้บริหารและครู จำนวน 126 โรงเรียน โดยกำหนดให้โรงเรียนละ 5 ชุด แบบหนึ่งสื่อชี้แจงรายละเอียดการวิจัยพร้อมทั้งระบุขอความอนุเคราะห์ให้ผู้บริหารอย่างน้อย 1 คน และครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งสิ้น 630 ชุด ได้กลับมาทั้งสิ้น 309 ชุด

2) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

## ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้ผลดังนี้

### 1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 56.31) มีอายุระหว่าง 50 – 59 ปี (ร้อยละ 50.16) วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 62.14) ตำแหน่งในปัจจุบันเป็นครูผู้สอน (ร้อยละ 70.55) มีประสบการณ์ในการอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 24.06) โดยส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ร้อยละ 17.41)

### 2. สภาพปัจจุบันของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบาย และแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 89.00) ซึ่งส่วนใหญ่มีการส่งเสริมส่งเสริม/สนับสนุนให้ครูศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน (ร้อยละ 90.94) วิธีการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร ก่อนที่จะนำมาใช้วางแผนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้การศึกษาจากเอกสาร/สื่อต่างๆ และสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น (ร้อยละ 67.64) รองลงมาได้แก่ ศึกษาความต้องการของนักเรียน (ร้อยละ 46.60) ประสานงานร่วมกับชุมชนในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอน (ร้อยละ 39.48) และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเครือข่ายครู (ร้อยละ 27.18) ตามลำดับ

วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอดแทรกเข้าไปในรายวิชา (ร้อยละ 77.99) รองลงมาได้แก่ จัดเป็นโครงการ/กิจกรรมของนักเรียน (ร้อยละ 53.40) และตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือมุมความรู้ (ร้อยละ 17.80) ตามลำดับ

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่ครูเลือกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เลือกจากการนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 73.46) รองลงมาได้แก่ สอดคล้องกับหลักสูตรหรือเนื้อหารายวิชา (ร้อยละ 62.14) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้โรงเรียน (ร้อยละ 60.19) มีความรู้และเทคนิคที่น่าสนใจ (ร้อยละ 38.51) และมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น (ร้อยละ 37.86) ตามลำดับ

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่จัดการเรียนรู้โดยการให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง (ร้อยละ 75.73) รองลงมาได้แก่ การบรรยาย (ร้อยละ 55.02) การให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (ร้อยละ 46.93) การค้นคว้าทำรายงาน (ร้อยละ 46.60) การสาธิต (ร้อยละ 44.01) การทำโครงงานเกษตร (ร้อยละ 39.16) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในชั้นเรียน (ร้อยละ 30.74) และน้อยที่สุดคือการอภิปราย (ร้อยละ 13.27) ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปแบบของสื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่จัดทำขึ้นในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่จัดทำสื่อในรูปแบบเอกสาร/ตำรา ประกอบการเรียนการสอน (ร้อยละ 93.20 รองลงมา ได้แก่ วีดิทัศน์ (ร้อยละ 21.04) สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI/Multimedia) (ร้อยละ 17.15) เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน (ร้อยละ 9.71) และจัดทำสื่อเสียง/เพลง (ร้อยละ 4.21) ตามลำดับ

พฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนให้ความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียนรู้ (ร้อยละ 62.46) รองลงมา ได้แก่ มีการซักถามครูผู้สอนหรือผู้รู้ (ร้อยละ 50.16) มีการร่วมแสดงความคิดเห็น (ร้อยละ 39.16) แสดงอาการเฉยๆ (ร้อยละ 5.83) และน้อยที่สุดคือแสดงอาการไม่ชอบ (ร้อยละ 1.94) ตามลำดับ

พฤติกรรมของนักเรียนหลังจากนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 67.96) รองลงมา ได้แก่ นักเรียนมีความสนใจและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น (ร้อยละ 60.84) และนักเรียนเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง/ช่วยครอบครัว (ร้อยละ 49.84) ตามลำดับ

### 3. ปัญหาของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

ส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 61.49) รองลงมา ได้แก่ ขาดสื่อวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ (ร้อยละ 58.58) ขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 56.31) ขาดแคลนบุคลากรที่จะรับผิดชอบ (ร้อยละ 46.28) ขาดการประสานงานที่ชัดเจนระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น (ร้อยละ 43.04) อาคารสถานที่ในการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงพอ (ร้อยละ 37.54) บุคลากรในโรงเรียนขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนอื่นๆ / หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 34.63) บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ (ร้อยละ 32.36) บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้และความชำนาญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 32.04) บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิค/วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 29.77) ไม่มีแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร หรือมีแต่น้อย (ร้อยละ 21.68) ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมีภารกิจมาก ไม่มีเวลาว่าง (ร้อยละ 18.45) แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรอยู่ไกล (ร้อยละ 18.12) และผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรขาดความรู้ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ (ร้อยละ 16.83) ตามลำดับ ส่วนปัญหาที่พบน้อย ได้แก่ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้รายวิชา (ร้อยละ 11.65) ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้นำนักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (ร้อยละ 11.00) และอื่นๆ (ร้อยละ 1.62) ได้แก่ โรงเรียนไม่มีการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรไม่ให้ความสำคัญในการเรียนการสอนวิชาเกษตร ไม่มีการจัดเวลาสำหรับการเรียนรู้ด้านการเกษตร

### 4. ความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูผู้สอนในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 72.17) ซึ่งสัดส่วนใกล้เคียงกับความต้องการให้สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่เพียงพอ (ร้อยละ 71.84) รองลงมา ได้แก่ มีการผลิตสื่อ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งจัดสถานที่หรือมุมความรู้ภายในโรงเรียนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรเพื่อให้นักเรียนได้ค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง (ร้อยละ 66.34) มีการจัดกิจกรรมให้โรงเรียนและชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในท้องถิ่นของตนเอง (ร้อยละ 65.70) และต้องการให้พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ (ร้อยละ 65.37) ต้องการให้มีจัดทำเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนความรู้และกิจกรรมทั้งภายในโรงเรียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชน ระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 65.05) ส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนจัดศูนย์การเรียนรู้ เพื่อรวบรวม และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรร่วมกัน (ร้อยละ 58.90) ส่งเสริมให้กลุ่มโรงเรียนและชุมชน วิเคราะห์และจัดทำแผนการเรียนรู้อิงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรร่วมกัน (ร้อยละ 45.95) และอื่นๆ (ร้อยละ 0.97) ได้แก่ ปรับปรุงหลักสูตรให้ส่งเสริมกลุ่มวิชาการสอนด้านการเกษตรให้มากขึ้น และหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีการนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง

### อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า ถึงแม้โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบาย และแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ถึงร้อยละ 89.00 และมีการส่งเสริมส่งเสริม/สนับสนุนให้ครูศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ถึงร้อยละ 90.94 แต่ลักษณะของการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนยังเป็นเพียงการบรรยายและฝึกปฏิบัติ ภายในโรงเรียน การนำนักเรียนออกไปเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นยังมีไม่ถึงร้อยละ 50 และการเชิญปราชญ์หรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในชั้นเรียนก็ยังมีน้อยคิดเป็นร้อยละ 30.74 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นได้เท่าที่ควร

ดังนั้น แนวทางการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จึงต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนหรือท้องถิ่น โดยการนำผู้รู้ในท้องถิ่นหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาหลักสูตรและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรมวิชาการ (มปป.) เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2539 ที่กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น ให้นักเรียนได้คิดอย่างเป็นอิสระ คิดได้หลายมุมและสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และตระหนักในตนเองว่าไม่ใช่ผู้ที่จะรู้อะไรหมดทุกอย่าง แต่เป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนอาจจะให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอนและทำหน้าที่ประเมินผลด้วย ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็นโรงเรียนหรือให้นักเรียนไปเรียนที่บ้านปราชญ์หรือผู้รู้ในท้องถิ่นก็ได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญอีกประการคือ ความต้องการเรียนรู้ของตัวนักเรียนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเสริม (2546) ที่พบว่า ผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาการเรียนรู้อิงภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ ผู้เรียนต้องมีธรรมชาติการเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนก่อนคือมีความต้องการอยากเรียนรู้ และกรมวิชาการ (2542) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนควรสอดคล้องกับธรรมชาติ ความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียนและควรมีกิจกรรมให้ทำด้วย อันเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนไปพร้อมกับปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรักที่จะเรียนรู้อย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นบทบาทของครูผู้สอนที่จะต้องทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนไม่ว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นประโยชน์และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งหากลวิธีกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและอยากเรียนรู้ซึ่งมีอยู่ในตัวนักเรียนเอง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันจิรา (2552) ที่พบว่า กิจกรรมนอกสถานที่เป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้เปิดประสบการณ์สู่โลกภายนอกของการเรียนรู้ การศึกษานอกสถานที่ทำให้นักเรียนได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เรียนรู้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากวิทยากรท้องถิ่น ได้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและสัมผัสของจริง ทำให้นักเรียนรู้สึกแปลกใหม่ตื่นเต้นและน่าสนใจ และยังทำให้นักเรียนสนใจบทเรียนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้จากการสำรวจสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 61.49 รองลงมาได้แก่ ขาดสื่อวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 58.58 และขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 56.31 สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์บุญ (2554) ที่พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูผู้สอนคือการจัดให้มีสื่อการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดการสนับสนุนจัดสรรงบประมาณจากโรงเรียน สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเมื่อสำรวจความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนยังพบว่า ต้องการให้มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 65.37 รวมทั้งต้องการให้มีจัดทำเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนความรู้และกิจกรรมทั้งภายในโรงเรียน ชุมชน ระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก คิดเป็นร้อยละ 65.05

จากปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารระดับสูงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการสนับสนุนงบประมาณ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญคือการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งนอกจากช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ และแบ่งเบาปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งด้านงบประมาณและเทคโนโลยีแล้วยังสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย อีกทั้งยังเอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนว Constructivist ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้ได้อย่างแท้จริง เป็นการเพิ่มศักยภาพของนักเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นการปลุกฝังเยาวชนของชาติให้เกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ตระหนักในคุณค่าของถิ่นฐานบ้านเกิดและการประกอบอาชีพเกษตรกร รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ทางด้านการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป โดยเป็นช่องทางให้เกิดเป็นคลังความรู้ด้านการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยผลักดันประเทศไทยให้พัฒนาไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (wisdom and learning society)

### ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ลักษณะการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในโรงเรียนส่วนใหญ่ ยังเป็นเพียงการบรรยายและฝึกปฏิบัติภายในโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งอาจไม่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีเท่าที่ควรตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรปรับบทบาทตนเองสู่ฐานะผู้อำนวยความสะดวก (facilitator หรือ tutor) ที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนมากกว่าการเป็นผู้บอกรับหรือบอกข้อมูล และต้องเป็นผู้แนะนำ (guide) ไม่ใช่ผู้ชี้แนะ (direct) โดยคอยช่วยเหลือ ให้ความปรึกษา กระตุ้นความคิดของนักเรียน แนะนำและจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนสามารถจัดระบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการนำนักเรียนออกไปเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การเชิญปราชญ์หรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในชั้นเรียน โดยพยายามเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด

2) ควรมีการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนสำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ รวมทั้งควรมีการ

ศึกษากิจการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในระดับอื่น ๆ เช่น โรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากอาจมีปัจจัยและบริบทที่แตกต่างกัน

### กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณการวิจัยภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

### เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. มปป.สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ.
- กรมวิชาการ กองวิจัยทางการศึกษา. 2542. รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2543. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- จันจิรา ทิพย์วงศ์. 2552. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม เรื่อง นาข้าวเหนียวสันป่าตอง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเสริม เสนอนันตา. 2546. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหลวง กรมสามัญศึกษา จังหวัดน่าน.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- พิมพ์บุญ บุญทาเมือง. 2554. ปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2554. ประมวลสถิติสำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2554. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:<http://www.nso.go.th> (ค้นวันที่ 23 สิงหาคม 2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้